

Обраћање високог представника Кристијана Шмита Савјету безбједности Уједињених народа

Аутентичан је изговорени текст.

Госпођо предсједавајућа,

Поштовани чланови Савјета,

Част ми је да вам се обратим овдје данас.

Прошле су скоро три деценије од потписивања Дејтонског мировног споразума. Видим охрабрујућа кретања у постконфликтној Босни и Херцеговини, али видим и дубоке пријетње основама Мировног споразума. Драго ми је што имам прилику да Савјет безбједности УН-а извијестим о ситуацији.

Историјски, географски и културно, земља се назауостављиво креће ка европским интеграцијама. Функционалност власти на свим нивоима у Босни и Херцеговини од највеће је важности, како за потпуну имплементацију Дејтонског споразума, тако и за напредовање на путу ка ЕУ.

Кључни корак на том путу је статус кандидата за чланство у ЕУ, који је Босни и Херцеговини додијељен 15. децембра 2022. године. То је донијело позитивну енергију, а становништво га је поздравило.

Госпођо предсједавајућа,

Даме и господо,

Позитивну енергију је донијело и брзо формирање извршне и законодавне власти на готово свим нивоима у земљи након општих избора 2. октобра.

Именовање извршне власти на нивоу Босне и Херцеговине и Републике Српске било је брзо. Обје владе су успостављене и оне су оперативне.

Међутим, ентитет Федерација је седам мјесеци био заточен у пат позицији између политичких блокова. То је представљало пријетњу дестабилизације и институционалне дисфункционалности, којим сам се у великој мјери бавио у својим одлукама из октобра и априла.

Двадесетседмог априла, када су истекли сви уставни рокови, омогућио сам Представничком дому Федерације БиХ да гласа о саставу владе коју је предложила већина посланика, а који је формално био приједлог предсједнице Федерације Лидије Брадаре. Представнички дом Федерације изгласао је овај приједлог састава владе 28. априла.

Крајњи резултат је стабилна и потпуно функционална Федерација.

Надаље, драго ми је што могу да обавијестим Савјет да је Уставни суд БиХ у марту 2023. године закључио да су моје октобарске одлуке у потпуности у складу са Уставом БиХ и релевантним међународним конвенцијама о људским правима.

Упркос томе, усвајање законодавства којим се укида дискриминација остаје један од најважнијих задатака да би се у блиској будућности спровеле одлуке из групе предмета Сејдић-Финци и други.

Госпођо предсједавајућа,

Екселенције,

Један од кључних изазова за потпуну имплементацију Дејтонског споразума долази из Републике Српске, другог ентитета. Оно што се дешава у овом ентитету није тек уобичајено стање ствари.

Током периода на који се односи овај извјештај, имали смо драматичан пораст сецесионистичког позиционирања и реторике ентитетског руководства. Предсједник Републике Српске, Милорад Додик, отворено се залаже за независност Републике Српске и чак је јавно говорио о прикључењу Републике Српске Србији. Ово доводи у питање основе Дејтонског мировног споразума и има за циљ сецесионистичку политику.

Посебно сам забринут због заједничке изјаве коју су 24. априла потписале владајуће странке у Републици Српској. Чини се да је та изјава акциони план за сецесију. У њој се спомиње да су два ентитета, а не држава, искључиви власници државне имовине и побијају овласти Уставног суда Босне и Херцеговине. Потписници обавезују представнике РС у државним институцијама да обуставе доношење одлука на државном нивоу док Влада и Скупштина Републике Српске не одобре њихове одлуке. У саопштењу се позивају судије из реда српског народа да се повуку из Уставног суда Босне и Херцеговине. Такође се позива на успостављање полицијске јединице за обављање такозваног “надгледања границе” између ентитета. Ниједна од ових мјера није у складу са Дејтонским споразумом. Оне представљају јасну пријетњу за државне институције и јединство земље.

У писму упућеном Радовану Вишковићу, премијеру Републике Српске, 6. марта 2023. године, предсједник Додик је истакао погрешно и обмањујуће тумачење Дејтонског споразума и уставног оквира. Он занемарује експлицитне одредбе Устава које подржавају принцип континуитета између Републике Босне и Херцеговине и данашње Босне и Херцеговине – принцип који је у више наврата потврдио и Уставни суд Босне и Херцеговине.

Унутар Републике Српске, нови закони и иницијативе које је покренула владајућа коалиција сужавају простор за грађанско друштво и независне медије. Босна и Херцеговина не смије постати земља подијељена између ауторитарности у једном ентитету и демократије у другом.

Такође, у БиХ још увијек мора да се ријеша питање државне имовине, и то консензусом. БиХ је једина држава бивше Југославије која до сада није успјела да ријеша питање југословенског наслијеђа.

Госпођо председавајућа,

Екселенције,

Изгледа да на сцени имамо намјеру да се осигура домаћа подршка путем погрешног тумачења правних и политичких чињеница те тврдњом да би рјешавање питања државне и војне имовине довело у питање само постојање Републике Српске. Ентитетске власти и даље не поштују коначне и обавезујуће одлуке Уставног суда Босне и Херцеговине и покушавају да уреду ту материју кршећи поменуте одлуке. То је био случај са Законом о непокретној имовини, који је усвојила Народна скупштина Републике Српске, а који сам суспендовао 27. фебруара. У међувремену, Уставни суд БиХ је поништио тај закон. Уколико држава, ентитети, кантони и општине успију наћи рјешење о државној имовини, то ће да користи свима и нико неће бити на губитку.

У заједничкој изјави Управног одбора Савјета за имплементацију мира од 22. марта, амбасадори су изразили дубоку забринутост због недавних дешавања у Републици Српској. Међународни партнери морају да наставе дјеловати изношењем јединственог става.

Државни устав гарантује постојање оба ентитета и Брчко Дистрикта, али забрањује ентитетима да се отцијепе или уједине са другом државом. Сваки корак у том правцу имао би опасне

импликације. То би директно угрозило 28 година мира и напретка. Не можемо се повући и дозволити да политичка тактика подјела угрози државу Босну и Херцеговину и кохезију њеног друштва.

Поздрављам увјеравања која су стигла из сусједних држава, односно Србије и Хрватске, да у потпуности поштују територијални интегритет и суверенитет Босне и Херцеговине.

Такође сам захвалан на континуираном присуству мисије EUFOR-ALTEA. Она је војни пандан OHR-у као дејтонској институцији, мјера за изградњу повјерења и неопходно средство за очување мира и стабилности у Босни и Херцеговини. Улога мисије EUFOR-ALTEA остаје од кључне важности.

Госпођо предсједавајућа,

Даме и господо,

Постигнут је незнатан напредак у провођењу Програма 5+2 – осим напретка у погледу усвајања буџета на различитим нивоима власти, што доприноси фискалној одрживости, као и неких позитивних помака у Брчко Дистрикту. Босна и Херцеговина се још увијек суочава са значајним изазовима у погледу државне и војне имовине, владавине права и различитих аспеката фискалне одрживости.

Постоје покушаји да се испоштују приједлози ЕУ и имплементирају европски стандарди, али то се одвија доста споро. Очекујемо и надамо се, а ово је запажање, да ће се сада убрзати напредак у овој области, будући да имамо Владу која је преузела власт и дјелује у пуном капацитету. Канцеларија високог представника је и даље определијељена у намјери да сарађује са органима власти на постизању ових циљева.

Што се тиче економије, економски раст се наставља упркос изазовима као што је притисак услед све веће инфлације.

Претходних година неизвјесно и неадекватно финансирање утјецало је на способност институција Босне и Херцеговине да испуњавају своје законске обавезе. У том смислу, усвајање већег буџета за 2023. годину представља позитиван помак.

Госпођо предсједавајућа,

Екселенције,

Изградња повјерења представља неодвојив дио напора усмјерених на осигурање одрживог мира и напретка у Босни и Херцеговини.

Недавна анализа “Balkan Insights” показује да су рат у Украјини и пандемија погоршали ситуацију особа које су преживјеле ратне трауме у Босни и Херцеговини. У овој студији, један демобилисани борац каже да рат у Украјини враћа сјећања на оно што је преживио: „Престао сам да гледам вијести из Украјине. Не могу.”

У Босни и Херцеговини трауме су и даље увелико присутне, а због недостатка институционалних ресурса често остају неријешене. Позивам чланове међународне заједнице да подрже напоре у БиХ усмјерене на лијечење општеприсутних траума у друштву, као и јавне и приватне донаторе да пруже своју помоћ онима који су пропатили и још увијек највише пате. У овом контексту, желим да истакнем допринос који УН и његове агенције дају у погледу пружања подршке особама које су доживјеле трауму. Требамо да наставимо са тим активностима.

Негирање геноцида у Сребреници и величање ратних злочинаца и даље представљају проблем. Сјећање, обиљежавање догађаја и упознавање будућих генерација са истином, предуслови су за миран суживот међу различитим скупинама у БиХ. Без тога, ова држава не може проћи транзицију из послеријатног друштва и постати модерна, уједињена и демократска земља. Имајући то на уму, својом одлуком од 20. фебруара измијенио сам Закон о Меморијалном центру Сребреница-Поточари како би овај центар

могао да се прошири и интензивира свој ангажман.

Драго ми је да је град Мостар недавно промијенио називе улица које су носиле имена водећих припадника усташког режима из Другог свјетског рата.

На регионалном плану, видим да су многи градоначелници, начелници општина и представници невладиних организација определијељени да се баве овим питањима. Али, потребно је још пуно тога да се уради.

Када је у питању процесуирање ратних злочина, Босна и Херцеговина је најнапреднија земља у региону. Али чак и сада, након што је Хашки трибунал (МКСЈ) обавио свој посао, међународна заједница треба у потпуности да подржи процесуирање геноцида, ратних злочина и злочина против човјечности, обзиром да треба процесуирати још хиљаде случајева.

Ратни злочинци које је осудио међународни суд морају бити уписани у кривичну евиденцију Босне и Херцеговине. Поздрављам напоре да се за овај процес успостави правни основ и спреман сам да то подржим. Тијесно сарађујем са Регистром Међународног резидуалног механизма за кривичне судове у Хагу.

Особе које су осуђене и одслужиле су затворску казну не требају да иступају у јавности, осим у случајевима када имају нешто да кажу о исправљању учињеног и када изражавају поштовање према жртвама.

Школски програми који се разликују на етничком основу не могу побиједити сјене прошлости. Различитости конститутивних народа морају да се поштују, али мора да постоји и простор за грађане који нису припадници ових етничких група.

Нејединство у спољној и одбрамбеној политици је још један недостатак у Босни и Херцеговини. За Босну и Херцеговину би било корисно да се три члана Предсједништва чешће договарају о заједничким спољнополитичким ставовима у интересу земље и свих

њених грађана.

Суочени са сталном нестабилношћу, становници БиХ – посебно млади људи – напуштају земљу у рекордном броју. Стопа учешћа младих људи у политици је ниска. Када говоре о разлозима за одлазак, многи помињу распрострањену корупцију, непотизам, сегрегацију у образовном систему, подијељено друштво и ограничено тржиште рада.

Свеукупна стопа учешћа жена у БиХ у извршној и законодавној власти је и даље ниска. Након избора у октобру 2022. године, жене су ипак именоване на неке високе политичке позиције. Овдје говорим о Њеној Екселенцији госпођи Жељки Цвијановић, предсједавајућој Предсједништва Босне и Херцеговине, Њеној Екселенцији госпођи Борјани Кришто, предсједавајућој Савјета министара, и госпођи Лидији Брадари, предсједници Федерације БиХ. Жене чине око 20% састава државних и ентитетских парламената. Овај постотак је још мањи у извршним органима власти, посебно на локалном нивоу.

Дискриминација у Босни и Херцеговини је сложен проблем који обухвата многа питања и групе. Етничким мањинама и особама које нису припадници нити једног конститутивног народа, Осталим, забрањено је обављање одређених јавних функција које су резервисане за припаднике конститутивних народа.

Зато позивам политичке лидере у Босни и Херцеговини да покрену свеобухватне уставне и законске реформе у циљу рјешавања овог проблема и провођења релевантних одлука Европског суда за људска права. Увођењем нових закона и измјена и допуна Устава у циљу укидања дискриминације можемо да ријешимо недостатке Анекса 4 Дејтонског споразума, а то је Устав БиХ.

Мањине се често суочавају са етничком и вјерском дискриминацијом. Ово је посебно случај са повратницима. И даље је распрострањена социјална искљученост и дискриминација Рома, посебно у погледу становања, запошљавања, образовања и приступа услугама здравствене заштите.

Потребно је да се уложи више напора у борбу против дискриминације и промовисање толеранције у интересу јачања стабилности у Босни и Херцеговини.

Сви они који осјећају посљедице оног што су доживјели током рата желе да имају увјеравања да ће се штитити мир. Ову њихову потребу посебно разумију политички и вјерски лидери. Овдје такође желим да истакнем допринос уваженог реису-л-улеме, поглавару Исламске заједнице. Често се чују изјаве којима се изражавају страхови оних којима је он ослонац. Морамо да саслушамо шта се говори и разумијемо да постоји осјећај неизвјесности и недовољне сигурности. Уважени реис, поглавар Исламске заједнице, лично је доживио нападе и понижења током рата и сада је дио међурелигијског дијалога који требамо да подржимо.

Ми, као међународна заједница, морамо да обновимо наше обећање које смо дали Босни и Херцеговини 1995. године: Никад више! Они који доводе у питање мир заслужују јасан одговор. Ако кажемо “никад више”, морамо дјеловати у складу са нашим обећањем.

Госпођо предсједавајућа,

Даме и господо,

На крају, нагласићу само једну поруку: о суверенитету и територијалном интегритету Босне и Херцеговине нема преговора. Границе унутар БиХ не постоје и неће постојати. Поштовање уставног, правног и институционалног оквира земље је камен темељац дуготрајног мира, стабилности и напретка. Без тога, Босна и Херцеговина – на штету свих њених грађана – не може да напредује ка Европској унији.

Неопходно је ићи ка чланству у ЕУ и усвајању европских стандарда, како би Дејтонски споразум постепено могао да постане саставни дио овог напретка те да се о њему расправља

само када је то апсолутно неопходно.

Цијеним дијалог и отвореност у комуникацији са политичким актерима у Босни и Херцеговини и регионалним саговорницима. Надам се будућности Босне и Херцеговине у европској породици.

Када говоримо о младим људима, имам осјећај да многи одлазе, али неки и остају. Они који остају не слажу се са садашњом ситуацијом. Када им се пружи прилика, желе да раде за бољу будућност, желе да дају већи допринос. Мислим да би овој земљи то могло да осигура најбољи могући замах.

Госпођо предсједавајућа, Ваше Екселенције, мој извјештај показује нека проблематична кретања. Али завршава са дозом наде.

Хвала вам.